

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра українознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

“_____” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Історія України та української культури

(названа навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ бакалавр _____

галузь знань _____ 22 «Охорона здоров'я» _____
(шифр і назва)

спеціальність _____ 222 «Медицина» _____
(шифр і назва)

освітня програма _____
(шифр і назва)

спеціалізація _____
(шифр і назва)

вид дисципліни _____
(обов'язкова / за вибором)

факультет _____

2018 / 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету (інституту, центру)

“_____” 2018 року, протокол № _____

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Домановський А. М., канд. іст. наук, доцент

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства

Протокол від “14” червня 2018 року № 11

Завідувач кафедри українознавства

_____ проф. Чорний Д.М. _____

(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією медичного факультету
назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “_____” _____ 2018 року № _____

Голова методичної комісії _____

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Історія України та української культури” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) РВО за напрямом (галуззю знань) 22 «Охорона здоров’я» спеціальності 222 «Медицина».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета навчальної дисципліни є поглиблення знань студентів з історії України та української культури, ознайомлення з основними тенденціями розвитку сучасної історичної науки, оволодіння методами роботи з історичними джерелами та науковою літературою.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни є визначення ролі історії України в системі соціально-гуманітарних наук; ознайомлення з основами традиційної та модерної історіографії; висвітлення найважливіших дискусійних історичних проблем; оволодіння сучасними засобами вивчення історичних джерел та наукових публікацій, прийомами їх аналізу та здобуття на цій основі практичних навичок для оцінки поточних суспільних процесів та явищ.

1.3. Кількість кредитів 2.

1.4. Загальна кількість годин 60.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-
Семестр	
1-й	-
Лекції	
10 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
10 год.	-
Лабораторні заняття	
год.	-
Самостійна робота	
40 год.	-
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані результати навчання

В результаті вивчення курсу студенти повинні знати: головні етапи та стадії, умови функціонування суспільно-політичних процесів котрі проходили на території України, української культури; найважливіші події, явища, персоналії українського життя; історичні форми розвитку в Україні.

Уміти: використовувати принципи міждисциплінарного підходу при вивченні предмету; аналізувати факти та явища, що відбувались в Україні в різні часи її існування; написати реферат з історії України.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Частина 1. Стародавня й середньовічна історія України (до другої половини XVII ст.).

Тема 1. Історія України як наука.

1. Завдання курсу історія України.
2. Періодизація історії України.
3. Джерела та література.

Тема 2 . Найдавніші цивілізації і стародавні держави на українських землях (VII ст. до н.е. – IX ст. н.е.)

1. Українські землі в первісну епоху. Досягнення і значення. Трипільська культура. Перші протидержавні утворення на українських землях.
2. Східні слов'яни. Теорії та етапи слов'янського етногенезу.
3. Першопочатки українства. Зародження і поширення етноніму „Русь”.

Тема 3. Київська Русь – середньовічна українська держава.

1. Теорії походження Київської держави.
2. Форми і характер економічного розвитку Київської Русі.
3. Політичний устрій Київської Русі. Етнічні процеси й питання про давньоруську народність.
4. Християнізація Русі.
5. Політична культура Київської Русі.
6. Причини роздроблення Київської Русі:
  1. Державні утворення Середнього Подніпров'я .Вплив на роздроблення Київської держави монголо-татарської навали.
  2. Галицько-Волинська держава й початок визволення українських земель у першій чверті XIY ст..
  3. Причини припинення існування Галицько-Волинської держави.

Тема 4. Українські землі під владою іноземних держав (друга половина XVI–перша половина XVII ст.).

1. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.
2. Україна під владою Речі Посполитої.
3. Виникнення українського козацтва.

Частина II. Нова і новітня історія України (1648–2018 рр.).

Тема 5. Українська національна революція XVII ст. і становлення української державності (1648–1676рр.).

1. Особливості національної революції. Причини, рушійні сили, періодизація. Українська державність наприкінці XVII–XVIII ст.
2. Утворення Української козацької республіки. Козацтво – провідна сила національно-визвольної боротьби українського народу
3. Політична криза після смерті Б. Хмельницького.
4. Причини поразки української революції.
5. Обмеження та ліквідація української автономії кінця XVII–XVIII ст.
6. Причини та наслідки поразки І.Мазепи.
7. Політична ситуація на Правобережжі в кінці XVII–XVIII ст.

Тема 6. Українське національне Відродження XIX ст.

1. Україна в першій половині XIX ст. початки українського національного Відродження.
2. Розширення Українського національного Відродження в другій половині XIX ст.

3.Посилення національного руху в західноукраїнських землях у другій половині ХІХ ст.

Тема 7. Національно-демократична революція в Україні. Боротьба за державність (1917-1920 рр.).

1.Доба української Центральної Ради. Відродження державності (березень 1917- квітень 1918 рр.)

2.Українська держава гетьмана П. Скоропадського.

3.Відродження УНР Директорією.

4.Національно-визвольний рух на землях Західної України.

Тема 8. Україна і Друга світова війна (1939-1945 рр.).

1.Початок Другої світової війни. Приєднання західноукраїнських земель до СРСР.

2. Окупація України військами Німеччини.

3.Хрух опору в Україні.

4.Визволення України від фашистських загарбників.

Тема 9. Криза тоталітарної системи. Ідейна та громадська боротьба за державну незалежність (1945–1991 рр.).

1.Період посилення сталінського тоталітарного режиму (1945-1953 рр.).

2. Політична ситуація в Україні в період лібералізації тоталітарного режиму (в середині 50-х– середині 60 рр.) і криза Радянського суспільства.

3. Україна в період перебудови (1985-1991 рр.).

Тема 10. Розбудова української незалежної держави (1991–2018 рр.).

4.Політичний розвиток України.

5.Економічне життя, причини поглиблення кризи.

6. Становлення в соціальній сфері.

7.Зовнішня політика України.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	У сь ог о	у тому числі					Ус ьог о	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Частина 1. Стародавня й середньовічна історія України (до другої половини XVII ст.)												
Тема 1. Історія України як наука.	3	1	1			1						
Тема 2. Найдавніші цивілізації і стародавні держави на українських Землях. Першопочатки Українства (XII ст.. до н.е. – до 80-х років IX ст. н.е.)	3	1	1			1						
Тема 3. Київська Русь-середньовічна українська держава (IX-XI ст.	3	1	1			1						
Тема 4. Українські землі під владою іноземних держав (друга половина XIV – перша половина XVII ст.)	3	1	1			1						
Разом за частиною 1	12	4	4			4						
Частина 2. Нова та новітня історія України												
Тема 5. Українська національна революція XVII ст. і становлення Української державності (1648–1676 рр.)	3	1	1			1						
Тема 6. Українське національне Відродження XIX ст.	3	1	1			1						
Тема 7. Національно-демократична революція в Україні. Боротьба за державність (1917-1920 рр.)	3	1	1			1						
Тема 8. Україна і Друга світова війна (1939–1945 рр.)	3	1	1			1						
Тема 9. Криза тоталітарної системи. Ідейна та громадська боротьба за державну незалежність (1945–1991 рр.) Розбудова	3	1	1			1						

Української незалежної держави (1991–2016 рр.)											
Тема 10. Розбудова Української незалежної держави (1991–2016 рр.)	3	1	1			1					
Разом за частиною 1	18	6	6			6					
Усього годин	30	10	10			10					

4. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Тема І. Стародавня й середньовічна історія України (до др. Половини XVII ст.)		
1.	Тема 1. Предмет і завдання курсу „Історія України та української культури”.	2
2.	Тема 2. Київська Русь – середньовічна українська держава.	2
Тема ІІ. Нова історія України (1648-1917 рр.)		
3.	Тема 3. Українська національна революція XVII ст. і становлення Української державності (1648-1676 рр.)	2
Тема ІІІ. Новітня історія України.		
4.	Тема 4. Національно-демократична революція в Україні. Боротьба за державність (1917-1920 рр.)	2
5.	Тема 5. Україна і Друга світова війна (1939-1945 рр.)	2

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання першоджерел та наукової літератури	20
2	Написання есе на задану тему	20
	Разом	40

6. Індивідуальні завдання

Темі есеїв

1. Історична свідомість, історичні знання та історичні уявлення з історії України: сутність і значення у суспільно-політичному вимірі.
2. Сутність схеми історії України М. Грушевського та його періодизації українського історичного процесу.
3. Основні історичні регіони України та їхнє становлення.
4. Джерела з історії України: основні види.
5. Поява людини і первісних форм співжиття на території України.
6. Археологічні стоянки первісних людей на території України.
7. Трипільська культура.
8. Кіммерійці, скіфи і сармати в історії України.
9. Значення античних міст-держав Північного Причорномор'я в історії українського народу й України.
10. Велике переселення народів і його значення в історії України.
11. Східні слов'яни V–VII ст. у геополітичному контексті: природне середовище, соціально-економічний розвиток і політичне оточення.

12. Виникнення Київської Русі у геополітичному контексті: давньоруська держава у системі міжнародних відносин IX–X ст.
13. Норманський чинник у виникненні й існуванні Київської Русі.
14. Візантія і Київська Русь: імперський зразок і «варварське» наслідування
15. Київська Русь і Хазарський каганат. Значення знищення каганату для історії Русі.
16. Київська Русь і кочові народи степу у XI–XII ст.: між війною і співпрацею.
17. Феодальна роздробленість Київської Русі: причини і наслідки.
18. Давньоруська народність: проблема існування в історії та історіографії.
19. Соціально-економічний розвиток Київської Русі.
20. Значення і наслідки прийняття Київською Руссю християнства візантійського зразка. Основні етапи християнізації Русі.
21. Тисячоліття Софії Київської: новітні гіпотези і старі переконання.
22. Основні напрямки політичної діяльності Ярослава Мудрого.
23. Галицько-Волинське князівство і його значення в історії України.
24. Особливості станової структури Галицько-Волинського князівства.
25. Монголо-татарська навала і її значення в історії України
26. Данило Галицький як історична постать.
27. Західна політика Галицько-Волинської держави.
28. Вхідження українських земель до складу Великого Князівства Литовського: «оксамитове проникнення».
29. Кревська унія і українські землі у геополітичному контексті Центрально-Східної Європи кінця XIV ст.
30. Основні риси та особливості економічного розвитку українських земель у складі Великого князівства литовського.
31. Українські міські релігійні братства і їхнє значення в історії України.
32. Полемічна література кінця XVI – початку XVII ст. як пам'ятник політичної думки в Україні.
33. Люблінська унія і її значення в історії України.
34. Фільваркове господарство між феодалізмом і капіталізмом: становище українського селянства.
35. Цеховий устрій в українських містах: ремісники між вибором вільної ринкової економіки і загрозою перевиробництва.
36. Роль Дикого поля в історії України: значення виникнення та існування, наслідки освоєння історичного регіону.
37. Роль і значення козацтва у формуванні українського народу: передумови і причини виникнення, соціальний склад і світогляд українського козацтва.
38. Запорізька Січ: ознаки державного устрою і значення в історії України.
39. Козацько-селянські повстання кінця XVI – першої третини XVII ст.: передумови, причини, хід, наслідки.
40. Брестська унія і її значення в історії України.
41. Визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького: проблема визначення хронологічних меж і періодизації.
42. Визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького у геополітичному контексті: проблема вибору союзника.
43. Визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького: етапи творення козацької державності.
44. Переяславська рада: проблема визначення юридичної природи «угоди» і її трактування її умов.
45. Чи можна назвати Визвольну війну під проводом Богдана Хмельницького «козацькою революцією»?
46. Слобожанщина: формування нового історичного регіону України у середині – другій половині XVII ст.

47. «Руїна» та пошуки протекторату козацькими автономіями.
48. Петро Дорошенко і особливості його гетьманування за доби Руїни.
49. Московсько-козацькі стосунки доби Руїни.
50. Гадяцька угода 1658 р. і її значення в історії України.
51. Іван Мазепа: внутрішня і зовнішня політика.
52. Конституція Пилипа Орлика і її значення як історичного документа.
53. Гайдамаки: розбійники чи національні герої?
54. Геополітичні зрушення кінця XVIII ст. у Центрально-Східній Європі і їхнє значення в історії України.
55. Ліквідація Запорізької Січі та інших форм українського автономного устрою.
56. Кирило-Мефодіївське братство і його значення в історії України.
57. Українське національне відродження: причини, етапи, наслідки.
58. Кріпосний лад в Україні у першій половині XIX ст.: причини посилення і форми визискування селянства.
59. Скасування кріпосного права: значення події для соціально-економічного розвитку України.
60. Промисловий переворот в Україні у XIX ст.: причини, етапи, наслідки.
61. Галичина – Український П'ємонт? Хід і значення національного відродження в межах Західної України для українського національного відродження.
62. Столипінська реформа: причини і наслідки для України.
63. Україна у Першій світовій війні.
64. Наслідки Лютневої революції 1917 р. для України. Утворення Центральної Ради.
65. Універсали Центральної Ради у контексті політичної ситуації в Україні впродовж 1917 – початку 1918 рр.
66. Державотворчі плани П. Скоропадського і їхнє втілення.
67. Директорія і значення її діяльності.
68. Воєнний комунізм і НЕП: порівняльний аналіз.
69. Голод 1921–1923 рр. в Україні.
70. Нова економічна політика: загальний зміст і особливості в Україні.
71. Політика українізації. Чому більшовицьке керівництво вдалося до політики коренізації?
72. Утворення СРСР і остаточна втрата Україною незалежності.
73. Особливості процесу індустріалізації в Україні. Причини, хід, наслідки.
74. Суцільна колективізація сільського господарства у рамках курсу на модернізацію економіки.
75. Зміцнення тоталітаризму в Україні у 1920 – 1930-х рр. Масовий характер репресій.
76. Українські землі у складі Польщі, Румунії та Чехословаччини між двома світовими війнами.
77. «Українське питання» у світовій політиці напередодні II світової війни.
78. Як позначився на історичному розвитку українських земель радянсько-німецький договір від 23 серпня 1939 р.?
79. Загальностратегічне значення воєнних операцій на території України у 1941–1942 рр.
80. Окупація та рух опору в Україні в роки II Світової війни.
81. У чому полягала різниця у поглядах на шляхи здобуття української незалежності між прихильниками С. Бандери і А. Мельника?
82. Проти кого і за що боролася УПА.
83. Чим відрізнялася відбудова народного господарства України після II світової війни від відбудовчих процесів західних країн?
84. Зміни у суспільно-політичному житті України в період Відлиги.
85. Як участь України у здійсненні хрущовських «надпрограм» позначилася на економічному розвитку України?
86. «Застій» у народному господарстві України (1965 – 1985 рр.)

87. Дисидентський рух.
88. Перебудова і її значення в історії України.
89. Проголошення незалежності України. Які фактори сприяли утворенню незалежної Української держави?
90. Конституційний процесу в Україні в першій половині – середині 1990-х рр. Проголошення Конституції.
91. Економічна ситуація в Україні впродовж 1990-х – першому десятилітті 2000-х рр.
92. Характерні риси та особливості становлення багатопартійності в Україні впродовж 1990-х рр.
93. Характерні риси та особливості сучасної релігійної ситуації в Україні.
94. Помаранчева революція: чи потрібно брати слово “революція” у лапки?
95. Президентство В. Ющенка: реформи і реакція суспільства.
96. Президентство В. Януковича: причини і передумови Майдану–2.
97. Майдан–2: Історична оцінка подій листопада 2013 – березня 2014 рр. в Україні.
98. Крим і Росія у березні 2014 р.: анексія і окупація півострова.
99. Політична криза і військові дії на Донбасі: проблеми термінологічних визначень, причини і ймовірні наслідки.

7. Методи контролю

Контроль здійснюється за рейтинговою системою. Кожна тема включає в себе лекції, семінарські заняття, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу даної частини курсу. Оцінка успішності знань студентів здійснюється у формах поточного контролю (виступи на семінарах, дві письмові роботи) і підсумковий контроль (письмовий залік).

8. Схема нарахування балів

Поточне тестування та самостійна робота		Підсумковий семестровий контроль (залік)	Сума
Тема 1	Тема 2		
60	60	80	200

Максимальна кількість балів, які може набрати студент за виконання завдань кожної теми складає 30 балів. Максимальна сумарна кількість балів, які може набрати студент за виконання завдань двох тем, складає 60 балів. Мінімальна кількість балів, які повинен набрати студент для зарахування теми, складає 15 балів. До підсумкового семестрового контролю студент допускається, якщо за результатами здачі тем він набрав не менше 30 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	Для заліку
180 – 200	A	відмінно	

165-179	B	добре	Зараховано
150-164	C		
135-149	D	Задовільно	
120-134	E		
1-119	FX	Незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Бойко О.Д. Історія України: підручник / О.Д.Бойко. – 5-те вид., доп. – Київ : Академвидав, 2014. – 717 с.
  2. Бойко О.Д. Історія України : підручник / О.Д.Бойко. – 4-те вид., доп. – Київ : Академвидав, 2012. – 702 с.
  3. Політична історія України: навч. посіб. / В.А.Греченко, В.І.Танцюра, В.В.Калініченко та ін. – 2-е вид., допов. – К.: Академвидав, 2008. – 552 с.
  4. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. – К.: Генеза, 1997. – 312 с.
  5. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX століття. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.
  6. Попович М. Нарис історії культури України / М.В.Попович. – К.: АртЕк, 1999. – 727 с.
-
1. Андерсон Б. Уявлені спільноти : Міркування щодо походження й поширення націоналізму. – 2-ге вид., перероб. – К. : Критика, 2001. – 272 с.
  2. Архів Розстріляного Відродження. Леся Курбас і театр «Березіль» : Архівні документи (1927-1988). – Т. 2. – К.: Смолоскип, 2016. – 504 с.
  3. Багалій Д.І. Вибрані праці: у 6 т. Т.5: Історія колонізації Слобідської України. Ч.1. – Харків : Видавництво Народної української академії (НУА), 2007. – 575 с.
  4. Брайчевський М. Утвердження християнства на Русі / М.Ю.Брайчевський. – К.: Наукова думка, 1988. – 261 с.
  5. Верстюк В. Махновщина. Селянський повстанський рух на Україні (1918-1921) / В.Ф.Верстюк. – Київ : Наукова думка, 1991. – 368 с.
  6. Від Путивля до Карпат. Карпатський рейд Сумського партизанського з'єднання під командуванням С.А.Ковпака (червень – вересень 1943 р.): очима учасників, мовою документів. – К.: Парламентське вид-во, 2005. – 304 с.
  7. Волковинський В. М. Християн Раковський: Політичний портрет / [В.М. Волковинський](#). – К. : Політвидав України, 1990. – 266 с.
  8. Голод 1932-1933 років в Україні: причини та наслідки. – К.: Наукова думка, 2003. – 888 с.

9. Горобець В.М. «Це вікопомне склеювання знову в одне...». Зовнішньополітичні стимули та соціополітичні аванси для впровадження Гадяцької унії 1658 р. // Український історичний журнал. – 2009. – №4 – С. 48-66.
10. Голодомор 1932-1933 років в Україні: документи і матеріали / Упоряд. Р.Я.Пиріг; НАН України. Ін-т історії України. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 1128 с.
11. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. – К.: Наукова думка, 1991-2000.
12. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? / І.М.Дзюба. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2005. – 330 с.
13. Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість. – 2-ге вид., доопрац. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 718 с.
14. Довженко О.П. Щоденникові записи, 1939-1956. – Х.: Фоліо, 2013. – 879 с.
15. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1920 роки). – К.: Темпора, 2007. – 632 с.
16. Драгоманов М. П. Вибране. «...мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні» / М. П. Драгоманов. – К. : Либідь, 1991. – 684 с.
17. Європа та її болісні минувшини / Авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л.Неймайер у співпраці з П. Боннаром. – Пер. з фр. Є Марічева. – К. : Ніка-Центр, 2009. – 272 с.
18. Єфремов С. Щоденники, 1923-1929. – К. : ЗАТ «Газета «РАДА», 1997. – 848 с.
19. Історія української культури. – К.: Наукова думка, 2001-2011. – Т.1-5.
20. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-1980-х років. – К.: Либідь, 1995. – 224 с.
21. Касьянов Г.В. Система владних відносин у сучасній Україні: групи інтересу, клани та олігархія // Український історичний журнал. – 2009. – №1 – С. 160-180.
22. Кентій А.В., Лозицький В.С. Партизанський рух 1941-1944 рр. в Україні // Український історичний журнал. – 2005. - №3. – С. 3-16.
23. Кирило-Мефодіївське товариство: У 3 т. / Упоряд. О.О.Франко, М.І.Бутич, І.І.Глизь. – Київ : Наукова думка, 1990.
24. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1991-1928). – К.: Основи, 1996. – 396 с.
25. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. – К.: Основи, 1994. – Т.1-2.
26. Литвин С. Суд історії: Симон Петлюра і петлюріана / [С. Литвин](#). – К. : Видавництво імені Олени Теліги, 2001. – 639 с.
27. Літопис руський : [переклад за Іпатським списком] : / Вступ.ст., приміт. і пер. [Л. Є. Махновець](#). – К. : Дніпро, 1989. – 590 с.

28. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. Т.1. 1920-1939. – Мюнхен, Лондон, Нью-Йорк: Українське Державне видавництво, 1968. – 642 с.
29. Моця О.П. Київська Русь і країни Європи: характерні риси східнослов'янської державності, рівні міжнародних відносин та напрями контактів // Український історичний журнал. – 2007. – №1 – С. 4-19.
30. Національні відносини в Україні у ХХ ст.: 3б. док. і мат. – К.: Наукова думка, 1994. – 560 с.
31. Нові підходи до історіописання / за ред. П. Берка. – 2-ге вид., випр. – К.: Ніка-Центр, 2010. – 368 с.
32. Переяславська Рада 1654 року: Історіографія та дослідження. – К.: Смолоскип, 2003. – 891 с.
33. Політична історія України ХХ ст. – К.: Генеза, 2002-2003. – Т. 1-6.
34. «Початок Русі: Південь і Північ» (матеріали круглого столу) // Український історичний журнал. – 2008. – №3 – С. 4-30.
35. Рыбаков Б. Киевская Русь и русские княжества, XII-XIII вв. – М.: Наука, 1982. – 592 с.
36. Сарбей В. Національне відродження України. – К.: Альтернативи, 1999. – 336 с.
37. Сергійчук В. Тавруючи визвольний прапор. Діяльність агентури та спецбоїв НКВС-НКВД під виглядом ОУН-УПА. – 2-ге вид., доп. – К.: ІПІ Сергійчук М. І., 2006. – 184 с.
38. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. – К., Філадельфія, 1995. – 495 с.
39. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. – К.: Т-во «Знання» України, 1993. – 192 с.
40. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.). – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. – 447 с.
41. Соловьев С.М. История России с древнейших времен. – М.: Мысль, 1988-1993. – Кн. I-IX.
42. Таїрова-Яковлева Т. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради». – К.: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2013. – 403 с.
43. Чухліб Т.В. Мазепинська Україна між Російською та Шведською коронами: дилема вибору протекції // Український історичний журнал. – 2009. – №2 – С. 16-39.
44. Шаповал Ю.І. Петро Шелест у контексті політичної історії України ХХ століття // Український історичний журнал. – 2008. – №3 – С. 134-149.
45. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. – 2-е вид., переглянуте і виправлене. – К., 2008.

1. Ізборник. Історія України IX- XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації // режим доступу: lytopys.org.ua
2. Інститут історії України НАН України // режим доступу: <http://www.history.org.ua>
3. http://www-philosophy.univer.kharkov.ua/ua/kafedra/metod_ua/horoshev_seminars.html